

nès i el francès;¹ o la profusió onomasiològica de sinònims de ‘borratxera’ (*bebedeira, trombose, cadela, gata, cabra, bezerra, raposa, cabeleira, rijoa, carreto, trementina, mamona, tola, rapioca, barco de chicharro, vega, rucega*).

Els catalanistes hi descobriren paral·lelismes entre el portuguès de les Açores (o simplement el portuguès) i el català, com la antihiàtica de *puga* < *pua* (per a empeltar); la coincidència de l’ús adjectival de *mosto* a *vinho mosto* igual al català antic *vi most*; el mateix tractament del segment final del llat. VENDIMIA en port. *vendema* i cat. *verema* (< *venema*), enfront del cast. *vendimia*; la presència del port. *dorna* ‘tipus de recipient’ com a congènere del ross. *dorna*, d’influència occitana;² un *funil* semblant al cat. *fonell* ‘fons o tap de bóta’; un *transfegar* parent del cat. *trafegar* (el vi); un *bago* ‘gra de raïm’ de la mateixa família de *bagó* o la semblança de *tosquiar* (gall. *tosquear*) amb el cat. *tosquiar* ‘tondre’.

L’obra va acompanyada de l’alfabet fonètic utilitzat, d’abreviatures i convencions, i uns índexs de dibuixos i de formes lèxiques lematitzades amb la correspondència del número de la pregunta amb els mapes i els comentaris, que fan còmoda la consulta dels mots recollits.

Les autores, Luísa Segura i Gabriela Vitorino, del Centro de Linguística da Universidade de Lisboa, posseeixen una rica experiència en altres empreses geolingüístiques, alguna d’ànbit internacional, com l’*Atlas linguistique Roman (ALiR)*, dirigit per Michel Contini, amb seu a Grenoble, un treball col·lectiu ambiciós del qual ja s’han publicat diversos volums. El resultat del seu treball no pot ser més brillant: una obra que respon als principis metodològics de la geolingüística més exigent, ben presentada, d’exposició clara i voluntat exhaustiva, de format manejable, que resultarà de gran utilitat per a la dialectologia i la història de la llengua portuguesa i gallega, però també per a la lingüística romànica. *Parabéns!*

Joan VENY
Institut d’Estudis Catalans
Universitat de Barcelona

SIMBOR, Vicent (2012): *Joan Fuster: el projecte de normalització del circuit literari*. València: PUV-Càtedra Joan Fuster, 311 p.

El primer que cal fer en ressenyar aquest llibre és remarcar el seu context editorial: la col·lecció de la Càtedra Joan Fuster de la Universitat de València, que ha trobat en les PUV el marc idoni per a presentar uns volums pulcrament editats, dissenyats amb gust —malgrat l’estretor dels marges, si més no en aquest cas—, i eficaçment distribuïts, la qual cosa dóna als treballs apareguts una presència i circulació que la major part de les publicacions d’aquesta mena no assoleixen. No hi ha volum que no tingui un gran interès, parcial o general, pel que fa als estudis sobre l’obra fusteriana, i tots cal considerar-los, fins avui, de referència imprescindible en els seus respectius àmbits.

El llibre de Vicent Simbor, com el seu títol indica, intenta acostar-se a Joan Fuster en tant que impulsor de múltiples aspectes del que l’autor anomena «circuit literari». D’aquesta manera, s’entén que la trajectòria de Fuster constitueix una pedra fonamental del «projecte de normalització» d’aquest circuit, i que l’activitat d’incitador d’editorials i revistes, la tertúlia a Sueca com a acadèmia o universitat paral·lela, i la realització de diversos llibres i estudis sobre literatura catalana contemporània, sobretot publicats als anys seixanta i setanta, traçarien un eix fusterià en aquest projecte normalitzador, que la sintaxi del títol identifica plenament amb la seva obra. La idea inicial resulta interessant, però val a dir que el plantejament no acaba de quedar clar, atès que en cap moment no es defineix què entén l’autor per «circuit literari», que de vegades es presenta com a sotmès a «normalització», d’altres vegades en «reconstrucció», i gairebé sempre amb una al·lusió sense matisos, com un marc de referència sobreentès. L’únic

1. FAVÀ, Xavier (2001): *Diccionari dels noms de ceps i raïms. L’ampelonímia catalana*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, p. 40-43. [Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística/ VIII]

2. VENY, Joan (2006): *Contacte i contrast de llengües i dialectes*. València: Universitat de València, p. 176-177.

moment en què el concepte sembla alçar-se en les pàgines per a prendre una mica de cos és en els mots preliminars, en què s'afirma que el llibre «proposa un recorregut a través de l'esforç fusterià per a transformar aquella infraestructura de mínims i molt "regionalitzada" (Catalunya, València i les Illes) en una xarxa editorial, de premis literaris, de revistes i fins i tot de diaris —si la seua voluntat no hagués xocat contra la insalvable censura— concebuts amb la perspectiva global d'aquest circuit ampli». (12) En aquest punt, es pot dubtar que la imatge del circuit —que suggereix un tancament, un espai circular i observable per complet des de dins i des de fora del perímetre— resulti eficaç; i en tot cas, sembla limitar l'espai d'una literatura viva a algunes de les seves esferes. Aquesta concepció de l'objecte d'estudi alhora que del marc de referència sembla insuficient sobretot si tenim present que la major part de les iniciatives fusterianes descrites apunten més aviat a un sistema obert, bastant difús, especialment pel que fa als límits i relacions entre el món dels escriptors, el dels acadèmics-professors, o el dels polítics; i els lectors, horitzó últim del desplegament fusterià, no acaben de trobar encaix en la idea de circuit.

Segurament, més que optar per una imatge com aquesta, hauria resultat força més encertat considerar altres possibilitats teòriques, com la que en sociologia de la literatura va proposar Pierre Bourdieu: camp literari, camp intel·lectual, camp editorial, camp acadèmic, camp de la política, etc., tot entenent que el *camp* no és el resultat estable d'una sèrie d'elements considerats, sinó precisament les tensions i relacions de conflicte entre els diversos elements, i la redefinició de l'espai lletrat, acadèmic, polític, en funció de qualsevol moviment o irrupció que s'hi doni en el camp, per individual i aïllat que sembli. Sempre, a més a més, sense deixar de tenir presents les relacions ambigües entre tots aquests camps. En aquest punt, l'estudi de Simbor parteix d'una intuïció que —com sol ser habitual en una part de la filologia catalana— en no ser contrastada amb la bibliografia internacional aduïble per a casos semblants, a banda de les propostes metodològiques, perd també l'oportunitat d'enlairar el seu objecte d'estudi a una dimensió europea, la qual cosa resulta imprescindible en un cas com Fuster. No es tracta pas d'aplicar una metodologia, ni de calcar-la; sinó de desplegar en els estudis literaris la mateixa curiositat que Fuster va articular en cada pàgina. El fet que en la bibliografia del llibre no hi hagi ni un sol esment a d'altres casos anàlegs, o bibliografia general estrangera afí amb la temàtica i l'estructura conceptual del llibre, esdevé així la radiografia d'una mancança. Una mancança que afecta, d'altra banda, també aspectes importants de la bibliografia sobre Fuster mateix, especialment la relativa als anys quaranta i cinquanta, i fins i tot alguns dels títols de la mateixa col·lecció on apareix aquest.

La pèrdua d'aquesta perspectiva europea resulta especialment rellevant en aquest cas, precisament perquè Fuster, ja des dels anys quaranta i cinquanta, demostra la necessitat d'estar al corrent dels diversos desenvolupaments de la crítica literària internacional, sobretot francesa, i perquè incorpora a l'eix de les seves argumentacions un diàleg implícit amb l'actualitat de la crítica literària d'aquells anys. El fet —anunciat clarament per l'autor— de deixar de banda la crítica literària en la premsa publicada per Fuster es converteix en un gran problema per la seva idea de circuit: una de les preocupacions fusterianes més evidents pel que fa a la crítica literària —a banda de la professionalització com a escriptor— és la de convèncer el públic lector que la crítica té la condició de consciència de la pròpia literatura. El públic, els lectors buscats a través d'aquestes humils però imprescindibles pàgines publicades a la premsa periòdica, queda, en conseqüència, fora de la perspectiva de Simbor, i la seva proposta se'n ressent força d'aquesta decisió: ens trobem davant d'un circuit buit. I, en alguns casos —com quan analitza la idea d'*engagement*— no pot prescindir-ne, dels articles apareguts a la premsa. D'altres punts en què aquesta qüestió resulta decisiva afecten el gruix de lectures i debats amb què Fuster traça el seu projecte: és necessari explicar què llegia Fuster, quan redactava articles per a *Verbo*; és necessari saber a què es refereix, quan marca distàncies amb l'estructuralisme; caldria aportar una lectura més lineal, ordenada, de la seva polèmica amb el marxisme i les seves projeccions sobre la història literària a casa nostra —que no deixen de ser molt parcials. De fet, la manca d'entesa entre Fuster i els representants de l'ortodòxia acadèmica marxista, documentada de manera insuficient en el llibre, segurament té més a veure amb les lectures divergents, i la manera d'acostar-s'hi, que sustentaven les respectives posicions.

En aquest sentit, el llibre comença amb una estructura lineal, força eficaç, però que va perdent-se al llarg dels diferents capítols. Aquesta estructura és facilitada pel corpus de materials amb què són il-

luminats els processos oberts per Fuster: principalment l'epistolari. La quantitat ingent de citacions articulades, de vegades sense gaire comentari, que provenen d'aquest magnífic fons fa que el llibre guanyi en informació però perdi versatilitat, la qual cosa fa que, de vegades, l'autor perdi el control sobre el material citat: el mateix fragment d'una carta apareix citat en dues ocasions (p. 169 i p. 171). Hom té la impressió que aquests fragments funcionarien millor recolzats per d'altres fonts biogràfiques, i en aquest punt sobta l'absència de referències als treballs d'Antoni Furió, com ara l'*Album Fuster*, entre d'altres. Aquesta estructura lineal també es perd de vista quan es combina el comentari de diversos moments de l'obra de Fuster sense aportar la documentació necessària per entendre cada aportació a la idea de circuit. Així, ni la polèmica sobre l'estructuralisme —segurament un dels aspectes que hauria merescut millor tractament— ni l'oposició establerta entre Fuster i la institucionalització de la Filologia Catalana, amb les seves conseqüències, resulta aclaridora d'aquell projecte de normalització. La introducció de digressions encaminades a demostrar com de bé han evolucionat els estudis literaris catalans després de les aportacions de Fuster —i superant-lo, en definitiva, des de l'acadèmia, a l'entendre de l'autor—, no resulta convincent, perquè conté massa el·lipsis argumentals a benefici d'inventari com per a pensar que no són premeditades, amb llacunes inexplicables, com l'absència de cap comentari d'un article com «Sobre los juicios de valor», que Joan Fuster va publicar per defensar-se dels atacs rebuts per *Literatura Catalana Contemporània*. Dit d'una altra manera: és abandonada la idea del circuit literari per ocupar-se, gairebé en exclusiva i sense cap ombra d'autocrítica, de la legitimació de les posicions dominants en la filologia catalana i de la manera d'enfocar l'estudi de la literatura planificat en el seu moment per Joaquim Molas: el llibre esdevé una justificació d'aquell projecte de camp acadèmicoliterari a Catalunya, i deixa de respondre del títol.

Si cal parlar d'estudis literaris, és cert que a *Literatura Catalana Contemporània* no es pot recórrer per tal de confirmar una data, però sempre s'hi pot tornar per buscar una idea potent sobre els autors que Fuster estudia; i sempre serà més interessant trobar una idea que una dada, en un llibre sobre literatura. Especialment si com aquell, resultava inaugural. Ara bé: Fuster afirma, en carta a Joan Coromines de 1964 que Simbor addueix per subratllar les febleses reconegudes per Fuster mateix, que “visc completament al marge de tot aquest remot món bibliogràfic de «revues», «bulletins» i «mélanges» en què us moueu els especialistes (...) Aquesta desconexió meva, irremeiable, quan l'he arribada a mesurar en els seus termes exactes, m'ha obligat a desistir d'aplicar-me a una mena de treballs que sempre m'havia il·lusionat: la història literària”. És aquesta una argumentació que invalidi els plantejaments de Fuster en història literària? Més aviat es pot concloure que, a diferència dels historiadors de la literatura catalana en l'acadèmia, Fuster es qüestionava contínuament què feia, com ho feia, per què i per qui ho feia, quan es dedicava a la història de la literatura i a la crítica literària. Un qüestionament de la pròpia disciplina que també s'ha fet en la història de la literatura francesa, l'alemanya, l'anglosaxona, la italiana, de manera excepcional en l'espanyola i, pràcticament només en forma d'alguna personal heterodòxia, tractada d'heretgia, en la catalana. No és cert, doncs, que Fuster s'autoafirmés en «aquell mètode (...) sociològicopsicològic, de composició personal i volgutament desmarcat dels corrents teòrics d'avançada»; (275) senzillament mantenia una actitud assagística, no dogmàtica i escèptica, respecte a aquests mètodes i no-mètodes, molts dels quals coneixia molt profundament, sense adherir-s'hi a cap, sinó amb una actitud assagística.

L'intent de Simbor de demostrar, amb els capítols finals d'aquest llibre, que Joaquim Molas i la seva escola poden mantenir el fit a fit de la lectura amb les obres de Fuster, acaba naufragant quan, en parlar de les respectives propostes de cànon que emergeixen de *Literatura catalana contemporània* i dels treballs de Molas i els seus deixebles, es plantegen com a idèntiques pel que fa als noms principals. (285) N'hi ha prou amb recordar que la diversa consideració que uns i altres tenen respecte a l'obra de Josep Pla, o d'Eugeni d'Ors, entre d'altres, per entendre que, al capdavant, tot plegat és un subterfugi que tindria, com a corollari últim, l'absència d'estudis recents sobre Fuster en el marc de la filologia catalana amb seu a Barcelona. Segurament, el moment més delicat i astorador del llibre és quan s'afirma que «és el nucli d'investigadors formats al redós de Molas els que portaren a terme justament aleshores una renovació pregonada de l'evolució literària d'aquest primer terç del segle», (281) afirmació que pot considerar-se estesa al conjunt de la literatura catalana contemporània. Fuster era més modest: senzillament va

pretendre llegir-la, rellegir-la, i fer-la llegir i rellegir. No era poc en el seu moment, i continua sent molt també avui. I, això sí que va ser una contribució excel·lent a la hipotètica normalització del circuit literari català, sigui el que sigui el que anomenem amb aquests mots.

Antoni MARTÍ MONTERDE
Universitat de Barcelona

TIMOFEEVA, Larissa (2012): *El significado fraseológico. En torno a un modelo explicativo y aplicado*. Madrid: Liceus.

Larissa Timofeeva dedica su obra al estudio del significado de las locuciones desde el punto de vista de la pragmática. El libro reúne numerosos aspectos que posibilita el análisis pragmático, expone teorías y las ilustra con ejemplos. Consta de tres partes (I: La fraseología. Sobre el pasado y el futuro; II. Sobre la identidad fraseológica; III. Un modelo explicativo del significado fraseológico), cada una de las cuales está dividida en varios capítulos. En general, Timofeeva se basa en la tradición fraseológica rusa.

El enfoque pragmático nos parece especialmente importante y necesario en este campo, pues también estamos convencidos de que solo es posible un acercamiento al significado de las locuciones si se utilizan las herramientas de análisis que ofrece la pragmatolingüística: a pesar de ello, esto es, a pesar de que las locuciones constituyen un ámbito esencial de la pragmática, todo lingüista deberá reconocer como cierta la afirmación de la autora de que los teóricos de la lingüística pragmática no han dedicado especial atención a la fraseología (pág. 92).

A lo largo de las más de trescientas páginas, Larissa Timofeeva explica de manera sistemática el fenómeno semántico-pragmático denotativo que constituyen las unidades fraseológicas idiomáticas. La autora recalca que ya existen otras publicaciones con un enfoque similar (pág. 91), aunque quizás no con la misma intención y extensión que su libro.

En *El significado fraseológico*, Timofeeva se plantea la cuestión de «[p]or qué nos comunicamos a través de los fraseologismos» (pág. 15). Esta es, por decirlo así, una pregunta crucial que motiva toda la obra. La autora considera que el tema concreto de la interpretación del significado de las locuciones carece aún de una reflexión sólida (pág. 22), si bien contamos con una disciplina «consolidada y fuerte», destacada en el panorama lingüístico actual (pág. 22).

En general, defiende la idea de que la función asignativa es «la principal razón de ser» de las unidades fraseológicas idiomáticas, esto es, en su opinión son razones semánticas las que justifican el nacimiento de una locución (pág. 87), el cual viene determinado en gran parte por el contexto: «El valor descriptivo de la UF nace y se desarrolla bajo la influencia de determinadas circunstancias contextuales, que propician y condicionan su continua actualización. Por estos motivos, el análisis del significado fraseológico no puede plantearse sin atender a su carácter eminentemente pragmático», escribe (pág. 87).

El lector es informado sobre los primeros pasos en el estudio de la fraseología idiomática. A este respecto, Timofeeva menciona a Charles Bally (1909), quien llevó a cabo el primer intento de identificación de las estructuras fijas. Bally define *locución* con las siguientes palabras: «[...] on dit que'un groupe forme une unité lorsque les mots qui le composent perdent toute signification et que l'ensemble seul en a une» (Bally, 1951: 74; citado por Timofeeva en la pág. 28). También nos informa sobre la aportación del lingüista estructuralista Vinogradov en el campo de la fraseología rusa: a pesar de verse limitado por el marco estructuralista, la aportación de Vinogradov es esencial y, a diferencia de Bally, otorga un papel importante a la motivación (pág. 38).

En cuanto a la fraseología española, en la parte que comentamos se valoran en apartados distintos los aportes de Casares, Zuluaga, Corpas Pastor y Ruiz Gurillo. La obra de Casares ofrece una clasificación de las unidades fraseológicas y fue muy importante en su época; no obstante, no representó un arranque en la investigación, de modo que durante muchos años la fraseología no tuvo seguidores en España (pág. 52 y 58).